

MATTHEW DENNISON

REGINA VICTORIA

SECRETELE UNEI EPOCI

Traducere din limba engleză de Roxana Olteanu

Prefață de Diana Mandache

CORINT
ISTORIE

MATTHEW DENNISON este jurnalist, istoric și profesor de istorie. De-a lungul activității sale în presa scrisă, a colaborat cu publicațiile *Country Life*, *The Spectator* și *Telegraph Magazine*. A contribuit la filmele documentare despre familia și viața reginei Victoria, produse de posturile de televiziune BBC 1 și BBC 2. În prezent, este profesor la Moreton Hall School. Este autorul mai multor biografii, printre care amintim: *The Last Princess: the Devoted Life of Queen Victoria's Youngest Daughter* (2007, bestseller al librăriei londoneze Hatchards), *Empress of Rome: the Life of Livia* (2010), *The Twelve Caesars* (2012, considerată la momentul apariției „Cartea săptămânii” de către *Daily Mail*), *Behind the Mask* (2014, aleasă „Cartea anului” de publicațiile *The Times*, *The Independent*, *The Observer* și *The Spectator*).

Redactare: Florin-Răzvan Mihai

Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: *Regina Victoria, cca 1842* (Muzeul National du Château, Versailles, Franța) © Imagno/Getty Images.

MATTHEW DENNISON

Queen Victoria. A Life of Contradictions

Copyright © 2013, Matthew Dennison

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-793-051-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DENNISON, MATTHEW

Regina Victoria : secretele unei epoci / Matthew Dennison ; trad.: Roxana Olteanu ; pref.: Diana Mandache. - București : Corint Books, 2016

Conține bibliografie. - Index

ISBN 978-606-793-051-1

I. Olteanu, Roxana (trad.)

II. Mandache, Diana (pref.)

94(420)”18” Victoria

929 Victoria

Prefață

Victoria: regina, familia și epoca

Educația, viața plină de restricții, cultul pentru ceremonie și comemorări, dar și pentru familie, dorința de a deține controlul asupra alianțelor matrimoniale care presupuneau și influență asupra multor tronuri europene, aveau să contureze imaginea publică a reginei Victoria. Însă universul ei interior dezvăluie o lume a contradicțiilor, a impredictibilității, unde miriade de întâmplări au provocat sentimente diferite pe parcursul anilor și schimbări bruște, provenite din situații neașteptate. Regina Victoria a trecut prin stări și emoții contradictorii, de la figura senină a tinerei regine la cea meditativă de văduvă, de la rochiile colorate, dantelate, până la cele negre, de doliu, uneori împodobite cu simple broderii sau dantelă, cu bijuterii din perle și diamante. A fost suverana a cărei viață personală cunoscuse la fel de bine fericirea și împlinirea, apoi tristețea și doliul etern. Cartea *Regina Victoria. Secretele unei epoci* scrisă de Matthew Dennison are meritul repunerii în discuție a unor aspecte biografice private, evenimente care aveau să-i influențeze domnia.

Prințesa Alexandrina Victoria de Kent, alintată Drina sau *Vickelchen*, avea înclinație pentru limbi străine, aritmetică, desen și pictură, iar mai târziu pentru fotografie. Peste ani, iubirea pentru pictură o va manifesta prin colecționarea obiectelor de artă și susținerea artelor. Datorită educației severe primite, la maturitate avea să-și amintească

de copilărie ca despre o perioadă nefericită. Plină de candoare, Victoria crescuse la Kensington și Claremont, la fel de inocentă ca florile din grădina ei, după cum scrisese E. Nesbit, ducând o viață retrasă, precum o prințesă dintr-un palat fermecat.

În 1837, ambițioasa Victoria și-a început domnia la numai 18 ani, iar prin relaționarea cu guvernul și alte personaje din preajma sa a manifestat dorința de eliberare de sub tutela mentorilor și de afirmare a propriei personalități. După căsătoria cu inteligentul prinț Albert de Saxa-Coburg, deși inițial și-a ținut soțul departe de treburile statului, tânăra regină Victoria l-a angrenat tot mai mult în deciziile politice până când a ajuns să fie numită de un fost ministru „regina Albertine”. Unii istorici chiar au caracterizat domnia acelei perioade drept o „monarhie duală”. Treptat, după nașterea primilor copii, Victoria i-a conferit prințului Albert accesul la puterea decizională, acesta devenind „managerul treburilor ei personale, unicul sfătuitor de încredere în politică și singurul ajutor în comunicarea cu guvernul, secretar particular și ministru permanent”. Între 1840 și 1861 monarhia britanică s-a transformat. Cuplul Victoria–Albert a schimbat percepția asupra regalității, promovând în public viața de familie, copiii regali, reședințele, animalele de companie, prin gravuri și litografii, dar mai ales prin fotografii.

Arhitectura și crearea ambientului potrivit pentru reședințele regale au readus cuplul în prim-planul interesului public prin intermediul presei care, în afara comunicatelor oficiale ale curții regale, publica în mod constant știri despre viața acestora. Palatul Buckingham, renovat în timpul reginei Victoria, va fi pentru prima dată locuit de un monarh. În plus, Victoria și Albert au amenajat noi reședințe la Osborne, pe Insula Wight, și în Scoția, la Balmoral, noile grădini ale Edenului, cunoscute prin intermediul tipăriturilor și fotografiilor. File din jurnalul reginei Victoria despre perioada petrecută în Highland între 1848 și 1861 au fost publicate la șapte ani de la moartea prințului-consort, lucru

remarcabil pentru acea perioadă, deoarece se tipăreau însemnările unei suverane aflate la domnie despre viața sa personală. Popularele publicații *The Illustrated London News* și *The Graphic* au tipărit numeroase gravuri cu familia regală, iar mai târziu cărțile poștale au devenit un mijloc rapid și interesant de comunicare, imaginile regalității britanice răspândindu-se în toate colțurile lumii. Cu toate acestea, viața de familie era de cele mai multe ori afectată din cauza obligațiilor suveranei, cei nouă copii crescând mai degrabă sub îndrumarea bonelor, guvernantelor și tutorilor. De educația lor riguroasă bazată pe moralitate s-a îngrijit experimentatul baron Christian Stockmar.

Cultul pentru artă a adus în prim-plan artiști care imortalizau dorințele Victoriei. Amintim în acest sens mai ales faimoasele picturi ale lui Franz Xaver Winterhalter, precum cea intitulată *Familia regală în 1846*, simbolizând tradiția, grandoarea, fericirea, viitorul, eternitatea. Bijutieri precum Garrard & Co au executat obiecte noi (tiare, coliere, brățări și broșe) ce poartă amprenta personală a reginei și vor impune un nou stil. Curând regina Victoria avea să se metamorfozeze în efigia unei epoci ce urma să-i poarte numele.

Moartea lui Albert în decembrie 1861 a produs schimbarea atitudinii reginei față de lume. Victoria s-a înconjurat de amintirile soțului ei, a adoptat doliul permanent și un cult al adorației unori în detrimentul imaginii monarhice, salvată însă de prim-ministrul Disraeli, Gladstone și lordul Salisbury. Suferința ei devenise un fel de religie, regina transformându-se într-o eroină tragică, o văduvă care eterniza în monumente imaginea idealizată a soțului ei. În epocă, obsesia Victoriei pentru memoria lui Albert și pentru doliu a fost acceptată datorită mentalității acelei perioade, în care existau un interes și o filozofie despre moarte sau Viața de Apoi.

Deși profund îndurerată și retrasă în sine, însingurată, regina conștientiza totuși încercările unora de a-i minimaliza rolul de

suveran, motiv pentru care i-a atenționat pe colaboratori că niciun proiect de lege nu putea fi adoptat înainte ca ea să-l vadă. Dar suverana, denumită și „văduva de la Windsor”, continua să fie imortalizată singură în fotografii, alături de câțiva dintre copiii săi, privind nostalgic fotografia prințului-consort. În același timp, apăreau albume fotografice cu locuri și denumiri simbolice, precum „văduva din Highland”, în care era reprezentat și John Brown, servitorul personal al reginei în Scoția, cel care avea să-i inducă mai târziu ideea întoarcerii în mijlocul solemnităților și al atenției publice.

După o lungă izolare, Victoria a revenit treptat în viața publică într-o perioadă în care era contestată din cauza absenței de la deschiderea lucrărilor parlamentului și din viața publică, unde poporul aștepta să-și vadă monarhul, lucru susținut și de Bertie, prințul de Wales, viitorul rege Eduard al VII-lea. Odată cu conferirea titlului de Împărăteasă a Indiei, în 1877, Victoria și-a modificat monograma și semnătura: *VRI, Victoria Regina et Imperatrix*. Diamantul *Koh-i-Noor*, care aparținuse maharajahilor din Lahore, va orna inițial broșa reginei, iar W.D. Downey o va fotografia pe un tron de fildeș primit în dar de la un maharajah, cu peste două decenii în urmă. Imaginea imperiului era reînviată prin reprezentantul suprem, regina și împărăteasa Victoria.

Disraeli încurajează aparițiile publice ale reginei, încoronând-o cu apelativul „mama mai multor națiuni”, în 1879, la aflarea veștii nașterii primului ei strănepot, prințesa Feodora de Saxa-Meiningen. Victoria avea să fie numită și „bunica Europei”, numeroșii descendenți aducându-i conexiuni cu tronurile din Germania, Spania, Rusia, Norvegia, Grecia, România, Iugoslavia, Suedia și Danemarca. Prin sângele de Coburg Victoria avea legături și cu familiile regale din Bulgaria, Portugalia, Belgia, Franța, Austria și Italia, „un adevărat *commonwealth* de neamuri regale”, cum scrie Matthew Dennison. Era vorba despre o mare familie regală, prin intermediul căreia regina a exercitat influență în politica dinastică

europăeană până la moartea sa. În secolul XX însă alianțele și relațiile de familie aveau să se reconfigureze datorită unor contexte politico-militare diferite.

Jubileul de Aur din 1887 și cel de Diamant din 1897, care celebrău domnia Victoriei, au fost prilejuri de reunire a familiei regale extinse, dezvoltându-se astfel cultul monarhiei. În 1887, tabloul comandat de Victoria pictorului Laurits R. Tuxen avea să simbolizeze reunirea familiei, a reprezentanților mai multor case regale europene în jurul său, regina având un dublu rol, de monarh și lider al „matriarhatului”. Încă din acea vreme existau rivalități între descendenții săi care, mai târziu, aveau să fie separați de opțiunile generate de Marele Război izbucnit în 1914. Simbolistica tabloului lui Tuxen reflecta atenția pe care o acordase Victoria familiei extinse europene, ca regină și bunică. Iar programul ceremoniilor Jubileului de Diamant sărbătorit în 1897, schemele de așezare la masă după precedență, balurile grandioase, arătau solemnitatea imperială, fiind un semn al puterii în fața celorlalte dinastii. Prin aceste ultime ceremonii de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Victoria a transmis mesajul puterii regalității britanice și al supremației imperiale. Aceste apariții, cu o largă deschidere către populație și cu o semnificație aparte pentru monarhie, dezvăluiau noua imagine publică a reginei și împărătesei.

Moartea reginei în ianuarie 1901 a pus capăt unei lungi domnii a cărei durată a fost depășită abia în septembrie 2015 de stră-strănepoata sa, Elisabeta a II-a. La Frogmore, lângă castelul Windsor, regina Victoria construisese un mausoleu, loc unde, alături de Albert, avea să-și găsească odihna eternă. Victoria a rămas cunoscută în istorie ca suverana unui mare imperiu, pe care biografii o dezvăluie drept un om temperamental, singuratic, imprevizibil, cu o viață personală presărată de contradicții. Epoca victoriană se încheiase, o nouă eră se năștea.

DIANA MANDACHE

Pentru Gráinne și Aeneas, cu toată dragostea

Aș putea să vă spun aventurile mele începând de azi-dimineață, spuse cu sfială Alice dar n-are rost să vă vorbesc de ziua de ieri, pentru că atunci eram cu totul altă persoană.

Lewis Carroll, *Alice în Țara Minunilor*, 1865*

Elisabeta [I] a fost o mare regină, dar o femeie rea; și chiar în calitate de regină uneori a greșit; era pe deplin conștientă de prerogativele ei și mult mai capricioasă chiar decât tiranicul său tată.

Prințesa Victoria, 1834

* Lucrare apărută în 1997 la Editura Corint (n. red.). Toate notele din subsol aparțin redactorului.

GEORGE al III-lea c. Charlotte de
(1738–1820, a domnit: 1760–1820) Mecklenburg-Strelitz
(1744–1818)

15 copii

GEORGE al IV-lea
(1762–1830, d. 1820–1830)

c. Caroline de
Brunswick
(1768–1821)

WILLIAM al IV-lea
(1765–1837, d. 1830–1837)

c. Adelaide
de Saxa-
Meiningen
(1792–1849)

Eduard,
duce de Kent
(1767–1820)

c. Victoria
de Saxa-
Coburg-Saalfeld
(1786–1861)

Charlotte,
prințesă de
Wales
(1796–1817)

c. Leopold
de Saxa-Coburg-Saalfeld
(1790–1865)

VICTORIA
(1819–1901,
d. 1837–1901)

c. prințul Albert
de Saxa-Coburg-Gotha
(1819–1861)

Victoria,
prințesă
(1840–1901)

8 copii

Wilhelm al II-lea,
împărat german
(1859–1941,
d. 1888–1918)

c. Frederick al III-lea,
împărat german
(1831–1888,
d. martie–iunie 1888)

Albert Victor,
duce de
Clarence și
Avondale
(1864–92)

EDUARD al VII-lea
(1841–1910,
d. 1901–1910)

GEORGE al V-lea
(1865–1936,
d. 1910–1936)

c. Alexandra
a Danemarcei
(1844–1925)

c. Mary de Teck
(1867–1953)

Alice
(1843–1878)

Alexandra
(1872–1918)

c. Ludovic al IV-lea
Mare Duce de Hesse
și de Rin
(1837–1892)

7 copii

c. Nicolae al II-lea
al Rusiei
(1868–1918,
d. 1894–1917)

Louise
(1848–1939)

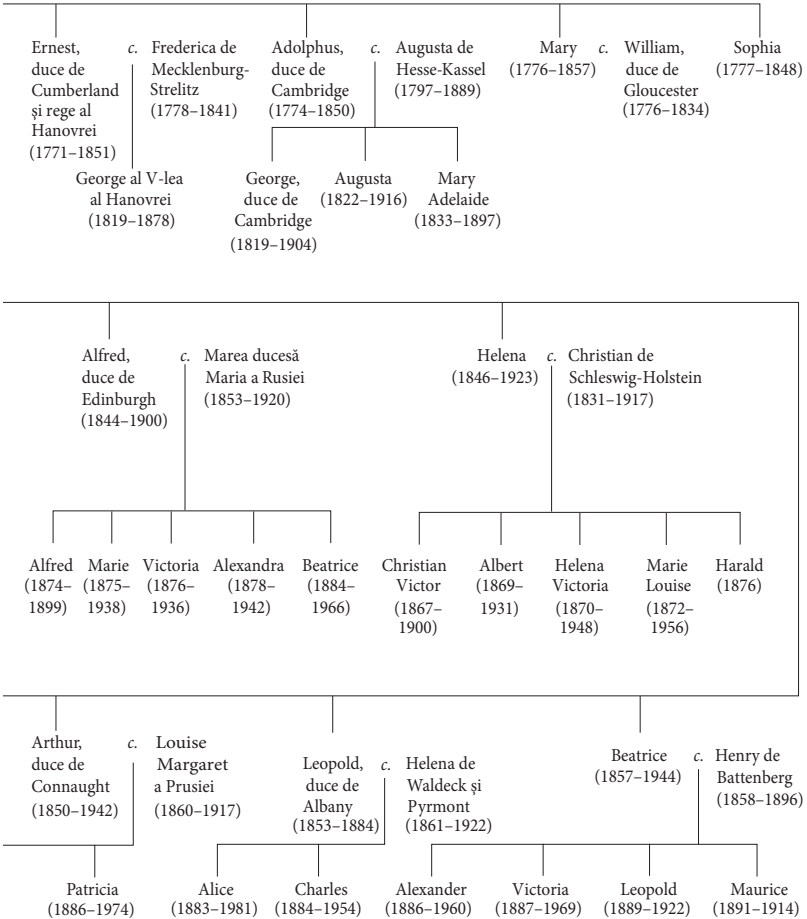
c. marchizul de Lorne,
mai târziu duce de Argyll
(1845–1914)

Margaret
(1882–1920)

Arthur
(1883–1938)

Casa de Windsor

Arborele genealogic
al familiei reginei Victoria.
Versiune simplificată

Introducere

În ajunul încoronării reginei Victoria, în iunie 1838, Charles Greville a consemnat în jurnalul său o memorabilă descriere a capitalei: „Este ca și cum dintr-odată populația a crescut de cinci ori; hărmălaia, confuzia, mulțimea, zgomotul sunt indescriptibile. Călăreți, pedestri, trăsurile se înghesuie, se ciocnesc, se încurcă (...), nu e o îmbulzeală aici și colo, tot orașul e o îmbulzeală. (...) Parcul s-a transformat într-o mare tabără (...) și drumurile încă se mai umplu, pe calea ferată vin alte mulțimi”¹. Dacă îndepărtăm călăreții, cititorul modern, familiarizat cu efervescența londonezilor când vine vorba despre aparițiile publice ale conducătorilor englezi, va recunoaște imediat tabloul lui Greville. *The Times* a încercat să explice atmosfera care caracteriza „îmbulzeala” lui Greville: „Ei se gândeau la ea [Victoria] nu ca la o persoană pe care s-o iubești cu ardoare nețărmurită (...), ci o vedeau ca pe o *instituție*”². În lunga ei domnie, Victoria a reușit cu succes să contopească dimensiunea individuală, personală, cu cea instituțională. Într-un sens foarte specific, monarhia a devenit „victoriană”: în mintea multora dintre cetățeni tronul căpăta virtuțile pe care ei le considerau ca fiind ale Victoriei. Această simbioză a investit coroana britanică cu o latură umană tangibilă și în același timp a făcut din Victoria arhetipul și simbolul a tot ce

era lăudabil la o femeie și la un conducător. Pe de o parte a fost noroc, pe de altă parte a fost rodul unei mentalități populare solidare, modelate de economie și cultură. Așa cum vom vedea, comportamentul Victoriei, care nu întotdeauna merita aprobare, a ajuns să fie apreciat în ultimele decenii petrecute pe tron și după aceea.

Cât timp s-a aflat pe tron, nu a existat un cult al personalității: acesta a apărut mai târziu. Încă din copilărie, cei din jurul său – mama, guvernanta, istețul ei unchi Leopold* – au învățat-o să aibă un comportament exemplar. Ca reacție la burlescul și bufoneria înaintașilor ei recentți, modelul lor de corectitudine încuraja suprimarea sinelui în interesul unei coroane care își pierduse strălucirea. Din exterior, monarhia Victoriei a ajuns să fie caracterizată de probitate, sobrietate și hotărâre, dar toate „victorianismele” au fost luate în derâdere de posteritate. Acest comportament adecvat a confirmat și o anumită rezistență a tronului care, din punct de vedere politic, continua să piardă teren în fața unui parlament tot mai atent selectat și mai reprezentativ. Chiar dacă Victoria nu a fost întotdeauna credincioasă acestui mandat, în general a reușit să evite mediatizarea greșelilor sale. Revenind asupra punctului de vedere anterior, fără să roșească, redactorii ziarului *The Times* au scris că, dacă monarhia „s-a bazat masiv pe voința poporului (...), aceste rezultate le datorăm într-o anumită măsură, care poate fi cu greu considerată o supraestimare, candorii feminine, inteligenței blânde, dezinteresului real și corectitudinii incontestabile ale reginei”³.

* Leopold – prinț german devenit primul rege al Belgiei (1831–1865). După ce a luptat de partea trupelor țarului în timpul invaziei napoleoniene, Leopold s-a căsătorit cu prințesa Charlotte de Wales. Chiar și după moartea timpurie a soției, a păstrat o poziție apreciată la curtea regelui englez. În 1831 a acceptat să devină rege al Belgiei.

Cei care vor citi povestea vieții reginei vor descoperi că inteligența, candoarea, dezinteresul și corectitudinea ei au fost calități relative: a fost o femeie plină de contradicții amețitoare și de miriade de inconsistențe, dar în spatele măștii sale s-a aflat o voință imensă care i-a și determinat comportamentul necugetat, egoist, îngust la minte, exasperant și aparent autodistructiv. Ea putea avea un imens farmec, putea să arate umilință, compasiune, candoare, perspicacitate, generozitate, îndrăzneală și înțelegere, toate în același timp. „Este trist cât pot să fiu de debilă, cât de ultrasensibilă și iritabilă și cât de necontrolat este temperamentul meu atunci când sunt plictisită sau îndurerată”, mărturisea ea în jurnal, în ajunul revelionului din 1881⁴. A fost extrem de onestă toată viața ei, mai ales cu ea însăși. În mod repetat, această onestitate nu a echivalat cu o profundă cunoaștere de sine. O evaluare mai precisă îi aparține lordului Salisbury, care a lăudat „conștiința ei inflexibilă” și „activitatea ei neobosită”. Niciuna dintre aceste calități nu i-a marcat definitiv comportamentul.

Regina nu a citit volumul lui Walter Bagehot, *The English Constitution*, care fusese publicat în 1867. Chiar și fără acest ghid – carte de căpătâi pentru succesorii ei –, a insistat ca miniștrii și prim-miniștrii, membrii clerului, generalii, oficialii sau conducătorii străini, ca și cei din propria familie, să fie consultați, încurajați și avertizați, și a făcut acest lucru cu vehemență și cu un oarecare succes. Nefiind mare amatoare de spectacol, este puțin probabil să fi fost de acord cu felul în care definise Bagehot viața publică – o scenă de teatru, în care „punctul central al piesei este regina”⁵. Totuși, spre finalul domniei, ea a infirmat complet aprecierile lui că „nimeni nu crede că viața lor e viața curții; că viața lor e viața ei; că ordinele ei sunt ale lor”. Printre reușitele cele mai importante ale

Victoriei este și felul studiat în care se prezenta ca o întruchipare a normalității. Chiar și atunci când stătea triumfătoare în mijlocul bogățiilor și grandorii imperiului său, ea le părea britanicilor ca un prim monarh din clasa mijlocie, felul ei de viață era recognoscibil și, în cea mai mare parte, ușor de înțeles pentru marea majoritate a supușilor ei. Mai mult de atât, a făcut același lucru și pe scena internațională, și astfel femeia care era atât de preocupată de prestigiul britanic în lume, a devenit cu timpul principala sursă a acestui prestigiu la care ea ținea așa de mult.

Victoria credea în comemorări. Înșela moartea celebrându-i pe cei luați de lângă ea, immortalizându-i în forme durabile, de piatră. De la ea, cei mai cunoscuți și mai vizibili monarhi din Marea Britanie s-au inspirat în acțiuni similare de comemorări ostentative. Documentele sunt așa de multe, încât este posibil – iar cercetătorii și biografii ei au descoperit deja asta – să argumentezi interpretări divergente și conflictuale privitoare la viața și domnia ei. Relatarea de față, intenționat scurtă, trebuie văzută ca un portret selectiv. Ea cuprinde aspecte ale vieții ei private și publice, ale universului ei interior și exterior. Niciunul nu este exhaustiv, deși am încercat mereu ca în centrul relatării mele să fie Victoria însăși – nu mi-am propus o viziune asupra epocii, asupra căsătoriei, asupra familiei sau moștenirii ei. Mai degrabă am vrut să surprind acele trăsături pe care eu le consider esențiale pentru această mare și puternică britanică, și sper ca această lucrare să fie o caracterizare concisă și lămuritoare în sine, cu toate limitările și restricțiile datorate formatului ei.

Capitolul 1

Băiețoiul

În primăvara anului 1819, familia regală britanică nu avea moștenitori în cea de-a treia generație. Nimeni nu putea să conteste fertilitatea bătrânului rege și a recent decedatei sale soții. George al III-lea – nebun, irascibil, trist și care, în ciuda surzeniei sale, se adresa unei audiențe nevăzute – și Charlotte de Meklenburg-Strelitz, cu nasul ei roșu, pe care și-l sufla mereu, pasionată de cricket (cu trăsături șterse, așa cum este înfățișată de Gainsborough și Allan Ramsay*), avuseseră cincisprezece copii și un mod de viață de familie regală în care intimitatea și caracterul privat în relațiile dintre părinți și copii nu erau luate în considerare, cu consecințe jalnice. Elanul inițial, viguros, nu a fost menținut. Prea mulți dintre acei copii rămăseseră necăsătoriți – fie implicați iresponsabil în relații cu amante de vârstă a doua, fără copii sau cu bastarzi, fie având reputații proaste; gânguritul și gălăgia nepoților nu prea deranjau senilitatea suveranului. Cu mare ușurință, neglijența părintească adusesese dinastia la limita extincției.

Prințul regent, viitorul George al IV-lea, era cel mai mare dintre cei cincisprezece; după cincizeci de ani avea fața umflată

* Thomas Gainsborough (1727–1788) și Allan Ramsay (1713–1784) – pictori britanici din secolul al XVIII-lea, considerați printre cei mai valoroși portrețiști ai timpului lor.

ca un balon, era extravagant și ranchiunos. Căsătorit după voia părinților și a Parlamentului, avea o singură fată. La fel ca mama regentului, o altă Charlotte, ea ar fi trebuit să fie, atunci când i-ar fi venit vremea, regina Angliei. Numai că în 1817 a murit, în timp ce dădea naștere unui făt mort. Scurta ei viață se caracterizase printr-o agitație nedorită; părinții ei detestabili se urau unul pe altul. Niciunul dintre ei nu avusese delicatețea s-o protejeze pe fiică de certurile lor. În această situație, fata cu obraji trandafirii și cu pasiune pentru povești, ar fi putut să ajungă și mai rău – născută într-un cuplu format dintr-un desfrânat risipitor și o prințesă germană băiețoasă, deloc preocupată de curățenia lenjeriei de corp și ulterior, se spunea, extrem de generoasă cu favorurile ei. Privind retrospectiv, Charlotte apare ca o figură reprezentativă a regenței.

Moartea nedorită a nepoatei regelui și a singurei moștenitoare posibile, atribuită unei erori a medicului obstetrician, a provocat tristețea întregii națiuni și criza monarhiei. „În pulbere/ Fecioara din insule cu blonde coșite e așezată/ Iubită de milioane de oameni”*, se lamentează poetul romantic Byron. Evenimentul a produs cești și farfurioare comemorative, sosiere, ba chiar și baste imprimate. O foaie volantă implora națiunea, cu multe majuscule, să mediteze „asupra efemerității VIETII OMULUI, așa de izbitor exemplificată de MOARTEA plăcutei și mult regretatei PRINȚESE”, un imperativ didactic ce anticipează evlavia lugubră a anilor care aveau să vină; politicianul Henry Brougham povestea că atmosfera generală era „de parcă fiecare familie din Marea Britanie își pierduse copilul favorit”. Împovărat de regrete tardive – mult prea târzii pentru Charlotte, desigur – nefericitul obstetrician, sir Richard Croft, s-a împușcat. Moartea prințesei

* George Gordon Byron, *Peregrinările lui Childe Harold*, Cântul IV, strofa CLXVII.

nu l-a îndemnat pe abătutul ei tată să mai încerce o dată: la vârsta de 50 de ani, calomniatul prinț de Wales nu avea să mai dea naștere unui moștenitor.

Așadar, misiunea a căzut în sarcina celor șase frați mai mici ai regentei: Frederick, William, Eduard, Ernest, Augustus și Adolphus, „pleava unei rase serbede”, după aprecierea scriitorului Shelley. Obsceni și îngropați în datorii, acești adulterini laudăroși deveneau letargici când venea vorba de responsabilități; dezordonăți și ușor de discreditat, erau pătați chiar de acuzații de incest sau crimă – o mană cerească pentru caricaturiști, cu perucile lor, cu fețele stricate de varicelă, cu lăcomia și guta lor, care nu aveau nimic impozant. Privind în urmă, ei au fost considerați nadirul monarhiei britanice, „o rasă de vagabonzi germani* mărunți, cu pieptul plin de decorații”, după cum avea să spună mai târziu parlamentarul antimonarhist Charles Bradlaugh despre cei din Casa de Hanovra¹. Pentru un nobil, chiar alarmist, precum prințul Albert, aceasta era o poveste plină de învățăminte.

Dintre cele șapte progenituri care aveau posibilitatea să ajungă la domnie după moartea lui Charlotte, William, Eduard și Adolphus au răspuns cântecului de sirenă al unui posibil tron vacant, iar Parlamentul, îndatoritor, era pregătit să le plătească datoriile în schimbul unui moștenitor (Frederick și Ernest erau deja căsătoriți). S-au adunat în grabă într-un trio în fața unor prințese protestante germane neinteresante: niciuna nu avea măcar euforia deplasată a pierdutei soții a regentului. În

* Încă din 1714, George Louis (Georg Ludwig) din Casa de Hanovra, de origine germană, fusese încoronat rege al Marii Britanii sub numele George I. Descendentul acestuia, George al III-lea (George William Frederick), rege al Marii Britanii și Irlandei în perioada 1760–1820, a devenit Rege al Hanovrei în 1820, iar George al IV-lea (George Augustus Frederick) l-a urmat la tron în perioada 1820–1830.

aprilie 1819, soția lui Adolphus, Augusta, ducesă de Cambridge, a dat naștere unui fiu sănătos. A fost botezat George. Timp de șapte săptămâni, acest copil, prinț de Cambridge, a fost unicul eligibil din generația sa ca moștenitor al tronului Angliei. Dar Adolphus era cel mai mic dintre frații căsătoriți. Mai vârstnici erau William, duce de Clarence (mai târziu Wilhelm al IV-lea), descris după moartea sa ca un prinț lipsit „de geniu sau talent de comandă”², Eduard, duce de Kent, sever și scorțos, cu părul cănit, surprinzător de generos și afectuos cu soția lui, și Ernest, duce de Cumberland: foarte slab, lipsit de farmec și aspru, dar mai sensibil decât îi permitea istoria statutului său de cel mai de testat om din Anglia*.

Așadar, încă de la naștere, Alexandrina Victoria de Kent a fost o persoană de viitor. Născută imediat ce soarele a luminat colțul de sud-est al palatului Kensington, în 24 mai 1819, într-o cameră pe care tatăl ei de cincizeci și unu de ani abia o mobilase, cu mari costuri, cu numai două zile în urmă, ea l-a trimis instantaneu pe vărul ei de Cambridge înapoi în linia de succesiune. Istoricii se contrazic asupra momentului în care a conștientizat acest lucru. Dar un nimb al propriei importanțe – uneori cultivat, alteori subliniat – a existat dintotdeauna.

Va deveni unul dintre cei mai viguroși monarhi ai Angliei. Când era copil, tatăl ei spunea că este „un model de voinicie”, „mai degrabă un băiețoi decât o fetiță”³. Poate ceva din sentimentul de grabă și precaritatea situației care i-a precedat nașterea a însoțit-o toată viața. Se poate observa mai târziu în convingerea pe care o avea despre importanța persoanei sale,

* Considerat o persoană foarte violentă și vindicativă, anticatolic și antiliberal, lider al aripii ultraconservatoare a Partidului Tory, se zvonea despre el că își ucisese un valet și că avea un copil ilegal cu sora sa, Sofia, rod al unui posibil viol.

în felul în care se retrăgea în spatele scutului impenetrabil de „regină a Angliei”: poate nu uitase niciodată că tronul fusese menit verișoarei ei mai mari, Charlotte, sau micului George.

În multe privințe, a fost reacția ei la proasta relație pe care o avea cu hazardul, dar și manifestarea autentică a unui caracter remarcabil de puternic. În timp, în mare măsură, cu toată parada aceea de virtuți, viața ei publică a fost o revizuire intenționată a umilinței din trecutul ei și al înaintașilor ei recentți. Este nepotrivit să spunem că s-a născut ca să corecteze lucrurile: egoismul și sentimentul că totul i se cuvenea semănau cu al fraților ei. Totuși, îndrumată de cei apropiați, impulsionată de amintirea atâtor unchi și mătuși care duseseră viața plină de excese specifică secolului al XVIII-lea, dar și datorită nevoii ei impulsive, deși inconsecvente, de a-și afirma poziția odată pentru totdeauna, Victoria va redefini înfățișarea și atribuțiile monarhiei britanice. Va adopta o perspectivă pe care unii au catalogat-o cu toată sinceritatea ca aparținând clasei de mijloc, chiar dacă ea a fost la fel de departe de adevărata clasă de mijloc pe cât a fost și de aristocrația în care nu avea încredere sau de locuitorii din Highland*, pe care îi idealiza așa de mult. Domnia Victoriei a reafirmat – și a devenit o lege nescrisă pentru urmașii ei – ceea ce contemporana sa, doamna Oliphant, descria drept „acea tradiție a banalei virtuți” ce pornea de la bunicul ei, George al III-lea⁴. În această privință, prin acțiuni și înfățișare, ea a devenit „*le roi George* în pantalonași”⁵, cum spunea despre ea lady Granville, referindu-se la perioada copilăriei.

* Highland – regiune istorică scoțiană, muntoasă. Primul roman citit în adolescență de Victoria a fost *The Bride of Lammermoor* (*Mireasa din Lammermoor*), de sir Walter Scott. În 1842, la 23 de ani, Victoria a vizitat aceste meleaguri și a rămas atât de impresionată încât a fost primul monarh englez după Carol I care și-a construit o reședință acolo și a descris experiența sa scoțiană în însemnările zilnice.

„Durdulie ca o potârniche”, fetița pe care J.M. Barrie a imortalizat-o în *Peter Pan in Kensington Gardens* drept „cel mai celebrat copil din Gardens”⁶, a crescut într-o lume plină de privațiuni. Ceea ce se va păstra de-a lungul vieții. Deși, ca regină, Victoria își arăta puterea, constituțional sau mai puțin constituțional, și nu se sfia să amenințe cu abdicarea atunci când îi convenea, ea nu a încercat niciodată cu tărie să scape de destinul ei caracterizat de numeroase restricții. Statutul de regină o definea în propriii ochi: ea a fost cea care a vorbit pentru prima oară despre „*doyenne** a suveranilor”. Într-un fel, grandilocvența sa anunța aroganța de mai târziu. Suveranitatea văzută astfel era moștenirea primită de la tatăl său, pentru că ducele de Kent nu era doar un vlăstar regal, ci și un romantic. Fără dubii, în Malta, el crezuse profetia unei țigănci care îi spusese că fiica lui, încă nenăscută, urma să devină o mare regină. Istoria a fost de multe ori de acord cu această profecie.

Pe cât de visător, tatăl ei era și un nechibzuit. Adesea, bunele lui intenții – de exemplu, planul de a-i educa pe fiii militarilor sau cel de a sprijini emanciparea catolicilor – nu au învins nevoia sa aproape patologică de disciplină. Ceea ce l-a determinat pe bârfitorul memorialist și funcționar în Consiliul Secret, Charles Greville, să-l eticheteze drept „cel mai mare ticălos care a scăpat vreodată nespânzurat”⁷. Nici ducesa de Kent, mama Victoriei, nu era prea isteată. Societatea o considera o străină stupidă, „cea mai mediocră persoană pe care ai putea s-o întâlnești vreodată”⁸. La fel femeia care în 1824 a devenit guvernanta Victoriei, o luterană din Hanovra, care mesteca semințe de chimen, cu trăsături bine conturate și păreri despre sine și mai bine conturate, numită Louise Lehzen. Ambele erau la fel de hotărâte, dotate în bună măsură cu un instinct de

* Marea doamnă (în limba franceză, în orig.).

supraviețuire, la una născut din conștiința rangului, la cealaltă din gălbinare, migrene și slăbiciune nervoasă; erau egale în fermitate, gelozie și pretenții. Voința dârză a devenit caracteristica autorității lor, neînfrânată de cineva. Din preocuparea pentru soarta Victoriei, Lehzen își făcuse un țel în viață. Răsplata primită a fost iubirea și, ca interludiu, un scaun în rândul întâi la drama în care începea să joace eleva sa.

Victoire, ducesă de Kent, era o văduvă cu o înfățișare deosebită, stăpână pe sine, dacă ne luăm după maniera ostentativă în care se îmbrăca, după obraji rozalii și plăcerea de a vorbi, dar care nu stăpânea engleza la fel de bine. Până la moartea lui, în 1814, neatractivul Charles Emich de Leiningen, primul ei soț, domnise fără vreo distincție sau urmă de rațiune într-un ținut din Franconia Inferioară, devastat grav de Napoleon. Văduva lui cu plete negre, aliată cu Eduard, duce de Kent, în 1818, când Anglia încă plângea moartea prințesei Charlotte, a plecat din Germania cu doi copii drăgălași, Charles și Feodore; a luat cu ea și amintirea greutăților financiare. A doua căsătorie nu i-a oferit nicio alinare în plus față de cea de dinainte, luând mai degrabă forma unor itinerarii – soțul și soția călătoreau frecvent în interes economic. Din fericire, ducele de Kent, a cărui guvernare în Gibraltar, în anul 1802, fusese descrisă ca o „domnie a terorii”⁹, cu pedepse de „900 de lovituri cu biciul”¹⁰, o considera indubitabil pe ducesa lui „o prințesă tânără și plină de farmec”¹¹ și o implora din toată inima să îl iubească „la fel cum te iubesc eu”¹². Pentru această fericire el își părăsise blânda și confortabila amantă, cu care se întâlnea de peste trei decenii, Julie de St. Laurent. Spera totodată că Parlamentul îi va spori frumusețea și alocația (Parlamentul a fost josnic însă și a refuzat). Cum ducele a murit de o pneumonie provocată, se spune, de faptul că mersese cu ghetetele ude, în 23 ianuarie 1820,

în timpul unei vacanțe prelungite la malul mării, la Sidmouth, unde vântul adia moderat de obicei – Alexandrina Victoria nu avea cum să-și amintească frumoasele vremuri ale căsniciei părinților: avea atunci doar opt luni. Fericirea lor și-a găsit reflectare în propria căsătorie, plină de afecțiune. Până atunci însă ea a ajuns să împărtășească opinia mătușii sale, Elizabeth, landgravina de Hessa-Homburg, care spunea că „destrămarea (...) căminului ei părintesc” a fost „un lucru foarte, foarte trist”¹³.

Fiind copil, ea nu a sesizat atmosfera de certuri mărunte care plutea permanent în marele apartament din Kensington, precum un parfum ieftin. Nicio manifestare publică de bucurie nu a întâmpinat nașterea ei: la fel ca unchiul ei, nici tatăl nu era un individ popular. Superstițios și prins în mrejele iubirii târzii față de mult mai tânăra sa soție, ducele de Kent avea convingerea că fiica lui era suverana în așteptare – așa cum o descria Edith Sitwell, „concepută, născută și crescută (...) pentru a urca pe culmile măreției”¹⁴; dar a fost destul de înțelept să disimuleze această speranță. „Aș fi mult prea îndrăzneț să cred că ar fi posibil ca un viitor moștenitor al coroanei Angliei să fie un descendent al meu”, afirma el cu o franchețe îndoielnică.¹⁵ Consilierii mai serioși, printre care și regentul, anticipau un urmaș din partea ducelui de Clarence și a tinerei sale soții cu fața palidă, Adelaide de Saxa-Meiningen, al cărei prim copil murise cu doar două luni înainte, la câteva ore după naștere (prima dintre cele patru dezamăgiri pe care le-au avut greu-încercații membri ai familiei Clarence). Așteptările consilierilor au fost înșelate, la fel ca și ale familiei Clarence. La nașterea prințesei, regentul a mimat indiferența, dar credincios firii sale impetuoase și capricioase, în luna următoare a adunat în el suficientă ranchiună cât să-i strice botezul. A schimbat numele pe care părinții îl aleseseră, Victoire Georgiana

Alexandrina Charlotte Augusta, în Alexandrina Victoria. Numele rar, cu rezonanță străină, „Alexandrina”, era un tribut adus celui mai puternic protector pe care îl avea copila, țarul Alexandru I al Rusiei*, care de fapt nu avea să joace niciun rol în creșterea ei. Refuzându-i numele de „Charlotte” și forma feminină a numelui propriu George, regentul îi interzicea simbolic fetei vreo conexiune cu el și vreo pretenție la tron. De altfel, a ținut-o la distanță pe nepoată și nu a arătat niciun interes față de ea. Spre deosebire de el, ducesa de Clarence îi scria cu afecțiune la împlinirea vârstei de trei ani „micuței și dragii Xandrina Victoria”¹⁶ – prescurtare repede adoptată. O mare parte din copilăria ei a fost pur și simplu „Drina”. La urcarea pe tron, numele „Alexandrina” avea să fie abandonat definitiv, cu toate că o solicitare trimisă Parlamentului în anul 1831, prin care se cerea schimbarea oficială a numelui în „Charlotte Victoria”, a rămas fără succes. Era o chestiune în care Victoria, în vârstă de doisprezece ani, nu avea niciun cuvânt de spus: ulterior a fost mulțumită de acest rezultat, pentru că, într-un fel, o elibera de umbra vărului și a bunicii ei. Cu siguranță, Victoria și-a datorat coroana morții vărului ei: egoistă în privința rolului său regal (dacă nu cumva în toate privințele), ea a căutat ca asupra domniei sale să se proiecteze doar imaginea ei. De asemenea, după cum spunea mama ei, ea avea „un mare atașament” față de cel de-al doilea nume al său, chiar dacă nu era englezesc și chiar dacă îi lipsea succesiunea regală**, de care era atât de preocupat unchiul ei William¹⁷. Mai târziu, va

* Alexandru I (1777–1825) – țar al Rusiei în perioada 1801–1825.

** Regatul britanic a stabilit o ierarhie riguroasă, denumită „Order of precedence”, cu un rol decisiv la ceremonii. Pe linia feminină a acestei ierarhii, prima poziție este deținută de suveran (bărbat sau femeie), urmat de soția suveranului, de regina-mamă, apoi de soția celui mai vârstnic fiu al suveranului ș.a.m.d.

înfiera numele Charlotte și Elizabeth, despre care va spune că sunt „cele mai urâte nume «de servitoare» pe care le știu eu”¹⁸.

Oricât de ridicolă a fost, poate chiar nefericită din cauza morții soților ei, mama Victoriei avea o calitate semnificativă. Se născuse ca prințesa Marie Louise Victoire de Saxa-Coburg-Saalfeld. Tragedia lui Charlotte a afectat-o direct pe ducesa de Kent, deoarece erau cumnate, soțul lui Charlotte, Leopold, fiind fratele mai mic al lui Victoire. Ca niște parveniți în căutare de avere, membrii familiei Coburg, ambițioși și arătoși, erau dornici de măreție, la fel ca Leopold. În deceniile care aveau să urmeze, ei vor coloniza palatele Europei: formula lor câștigătoare era o combinație de sex-appeal seducător, voință puternică, plus o indiferență flegmatică și utilă în chestiuni religioase și politice. Nu fără temei îi va cataloga mai târziu Bismarck* drept „ferma de armăsari a Europei”, iar un arhiduce de Habsburg se va plânge: „Cei din familia Coburg câștigă tron după tron și își răspândesc puterea tot mai mare pe întreg pământul”¹⁹. Deoarece Charlotte și copilul ei muriseră, iar visul lui Leopold de a domni prin interpuși fusese distrus, eforturile Coburgilor s-au concentrat asupra lui Victoire. Leopold a fost cel care, prin 1815, i-a atras atenția ducelui de Kent asupra drăgălășeniei surorii lui singure; Leopold a fost cel care apoi l-a încurajat cu mare zel pe Kent pe parcursul unei îndelungate perioade de curtare; Leopold a fost cel care, cel puțin metaforic, veghea asupra surorii sale. Moartea lui Kent nu a fost un dezastru precum moartea lui Charlotte, întrucât fiica lui a supraviețuit. Leopold a fost cel care a încurajat-o pe Victoire, în momentul suferinței provocate de cea de-a doua pierdere din viața ei.

* Otto von Bismarck (1815–1898) – cancelar al Confederației nord-germane (1867–1871), apoi cancelar al Germaniei, între 1871 și 1890.